

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการจัดโครงการอาหารกลางวันและปัญหาในการจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดอุดรธานี

ตัวอย่างประชากรในการวิจัย

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้ปฏิบัติการ สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดอุดรธานี รวมทั้งสิ้น 148 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างจากผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กมาก จำนวน 27 คน ขนาดเล็ก จำนวน 39 คน ขนาดกลาง จำนวน 7 คน และขนาดใหญ่มาก จำนวน 1 คน และครูผู้ปฏิบัติการในโรงเรียนขนาดเล็กมาก จำนวน 27 คน ขนาดเล็ก จำนวน 39 คน ขนาดกลาง จำนวน 7 คน และขนาดใหญ่มาก จำนวน 1 คน

ผู้วิจัยสังเกตระบบการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบคำอภิปราย โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่ายจากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 10 โรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามผู้บริหาร แบบสอบถามครูผู้ปฏิบัติการ และแบบสังเกต

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล นำมาวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ โดยแยกวิเคราะห์เป็น รายข้อความขนาดของโรงเรียน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 รายละเอียดเกี่ยวกับผู้บริหาร

ผู้บริหารมีจำนวนทั้งสิ้น 74 คน เป็นชาย 67 คน หญิง 7 คน มีอายุระหว่าง 36-45 ปีสูงสุด จำนวน 38 คน ผู้บริหารส่วนใหญ่จบปริญญาตรีมีเพียง 3 คน เท่านั้นที่มีวุฒิสองกว่าปริญญาตรี ส่วนผู้บริหารที่เคยผ่านการอบรม เกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวันมีมากกว่าผู้ที่ไม่เคยผ่านการอบรม

1.2 รายละเอียดเกี่ยวกับครูผู้ปฏิบัติการ

ครูผู้ปฏิบัติการจำนวนทั้งสิ้น 74 คน เป็นชายมากกว่าหญิง ส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 26-35 ปี และจบการศึกษาชั้นปริญญาตรี ครูผู้ปฏิบัติการที่ไม่เคยผ่านการอบรม เกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวันมีมากกว่าครูผู้ปฏิบัติการที่เคยผ่านการอบรม

2. การวางแผนการดำเนินการโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

ขั้นเตรียมการ

การตั้งวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนทุกขนาดทั้งขนาดเล็กมาก ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่มาก รับนโยบายจากจังหวัดมากำหนด เป็นวัตถุประสงค์ของโรงเรียน ส่วนใหญ่แต่งตั้งผู้รับผิดชอบ พร้อมทั้งกำหนดหน้าที่หรือลักษณะของงานให้ และเขียนเป็นโครงการแนบออนตลอดปี ส่วนการตั้งคณะทำงานดำเนินการโครงการโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ผู้บริหารแต่งตั้งโดยระดมบุคลากรจากภาครัฐและเอกชนมาเป็นกรรมการ ในขณะที่ขนาด

ใหญ่มากแต่งตั้งจากบุคลากรในโรงเรียนเท่านั้น สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนขนาดเล็กมาก และขนาดเล็ก ส่วนใหญ่จะจัดเป็นตารางสับ เปลี่ยนหมุนเวียนกันเป็นเจ้าหน้าที่ทุกคน ส่วนขนาดกลางและขนาดใหญ่มากจะคำนึงถึงผู้ที่มีความรู้หรือเคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับอาหารหรือโภชนาการมา นอกจากนี้ในขนาดใหญ่มากยังคำนึงถึงผู้ที่มีความสนใจและไม่ได้จัดทำในเรื่องการจัดตารางหมุนเวียนคนมาเป็นเจ้าหน้าที่

ขั้นตอนการ

โรงเรียนทุกขนาดส่วนใหญ่จะเชิญคณะกรรมการศึกษาประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ในเรื่องการดำเนินการขอความร่วมมือ รองลงมาทำหนังสือฝากผ่านไปถึงผู้ปกครอง การจัดเตรียมด้านอาคารสถานที่ โรงเรียนขนาดเล็กมาก ขนาดเล็ก และขนาดกลาง ปรับปรุงอาคารที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่มากจะมีอาคารสถานที่ดำเนินการโดยเอกเทศ ในด้านอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ โรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง จัดสรรงบประมาณที่ได้มาซื้อเฉพาะที่จำเป็นต้องใช้ สำหรับขนาดเล็กมาก ให้นักเรียนนำของใช้ส่วนตัวมาเอง ส่วนขนาดใหญ่มากจัดสรรจากเงินค่าอาหารที่ได้รับจากนักเรียน

ลักษณะของการจัดอาหารกลางวันของโรงเรียนขนาดเล็กมาก และขนาดเล็กมีการจัดลักษณะให้นักเรียน เตรียมข้าวมาจากบ้านแล้วโรงเรียนเตรียมกับข้าวไว้ให้มากที่สุด รองลงมาใช้วิธี โรงเรียนเตรียมทั้งกับข้าวไว้และเตรียมข้าวมาเสริมด้วย ส่วนโรงเรียนขนาดกลางโรงเรียนจัดเตรียมกับข้าวให้นักเรียนอย่างเดียว นักเรียนเตรียมข้าวมาจากบ้าน ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่มาก โรงเรียนจัดเตรียมข้าวและกับข้าวให้นักเรียนทุกคน โดยนักเรียนไม่ต้องเตรียมจากบ้านเลย ไม่มีระบบการบริการแต่มีระบบการซื้อขาย ในด้านของนมถั่วเหลืองส่วนใหญ่ของโรงเรียนทุกขนาดทำนาน ๆ ครั้ง ยกเว้นโรงเรียนขนาดใหญ่มากที่ทำทุกวัน

การกำหนดรายการอาหารโรงเรียนขนาดเล็กมาก และขนาดเล็กไม่กำหนดแน่นอน แล้วแต่ผู้ปกครองจะจัดทำในแต่ละวัน ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ส่วนในโรงเรียนขนาดกลางจะคำนึงถึงงบประมาณค่าอาหาร เป็นส่วนใหญ่ สำหรับโรงเรียน

ขนาดใหญ่มากคำนึงถึงคุณค่าอาหาร รส สี กลิ่น ความต้องการของนักเรียน และวัสดุที่หา
มาได้ในห้องถิ่น

การขอความร่วมมือจากผู้ปกครองและแม่บ้านให้มาช่วยทำอาหาร โรงเรียน
ทุกขนาด ยกเว้นโรงเรียนขนาดใหญ่มาก จะเป็นแกนกลางในการจัดทำปฏิทินให้ผู้ปกครอง
แม่บ้านหมุนเวียนมาช่วยทำงาน โดยมีผู้นำห้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ประสาน
งาน ส่วนการสนับสนุนในด้านวัตถุดิบที่นำมาใช้ประกอบอาหารได้มาทั้งจากภาคเอกชน และ
งบประมาณทางราชการ ในรูปการส่งเสริมผลผลิตทางการเกษตร

ขั้นประเมินผล

การประเมินผลโครงการ ส่วนใหญ่โรงเรียนทุกขนาดจะเน้นการประเมิน
ในแง่ความรู้สึกต่อการจัดโครงการอาหารกลางวันของนักเรียน คณะครู สตรีแม่บ้าน และ
ส่วนใหญ่จะมีการประเมินผลเมื่อสิ้นปีการศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กมากจะประเมินด้วยการ
ประชุมคณะกรรมการ เพื่อสรุปปัญหาและแนวทางแก้ไขสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กและ
ขนาดกลาง จะใช้วิธีสังเกตความร่วมมือและความสนใจของนักเรียน ส่วนโรงเรียนขนาด
ใหญ่มาก ใช้ทั้งวิธีสังเกต จัดผู้รับฟังความคิดเห็น และจัดประชุมคณะกรรมการ เพื่อ
สรุปปัญหาและแนวทางแก้ไขและโรงเรียนทุกขนาดนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขการ
ดำเนินงานทุกชั้นตอน

๓. สภาพการดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน

สภาพการดำเนินการด้านบุคลากร

บุคลากรที่รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน ส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิทางโภชนาการ
โดยตรง แต่มีความรู้ทางด้านโภชนาการ ยกเว้นโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีทั้งผู้วุฒิทาง
โภชนาการและผู้ที่มีความรู้ทางโภชนาการ ในด้านความรู้ทางการทำบัญชีและพัสดุ บุคลากร
ในโรงเรียนทุกขนาดมีความรู้เป็นส่วนใหญ่ และครูทุกคนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

แรงงานที่ทำอาหารในโรงเรียนขนาดเล็กมาก ขนาดเล็ก และขนาด
กลาง ใช้แรงงานจากผู้ปกครอง แม่บ้าน โดยโรงเรียนจัดแม่บ้านเป็นกลุ่ม แล้วมีปฏิทิน

ปฏิบัติงาน ซึ่งได้รับความร่วมมือดี ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่มากได้แรงงานจากแม่ครัว
วิธีที่ผู้ปกครองให้ความร่วมมือที่โรงเรียนขนาดเล็กมาก ขนาดเล็ก ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะ
ช่วยจัดซื้อจัดทำ และจัดเลี้ยงอาหารนักเรียน ส่วนในโรงเรียนขนาดกลาง และใน
โรงเรียนขนาดใหญ่มาก ผู้ปกครองจะช่วยโครงการโดยรวมแสดงความคิดเห็นเป็นส่วนใหญ่

กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ โรงเรียนขนาดเล็กมาก
ขนาดเล็ก และขนาดกลาง จัดให้มีการประชุมปีละ 1 ครั้ง และจัดอบรมเกี่ยวกับหลัก
และวิธีจัดอาหารกลางวัน ส่วนใหญ่โรงเรียนขนาดใหญ่มากมีการประชุมปีละหลายครั้ง และ
พาคณะครูไปดูโรงเรียนที่จัดทำโครงการนี้ได้ดี ส่วนการติดตามผลการดำเนินงานนั้นโรงเรียน
ส่วนใหญ่ใช้วิธีการประเมินผลการดำเนินงานทุกกิจกรรม

ปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันด้านบุคลากร

ปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กมาก และโรงเรียนขนาดเล็ก มีปัญหาเกี่ยวกับ
ผู้ปกครองไม่สามารถอุทิศเวลาให้กับโรงเรียนได้อย่างเต็มที่ รองลงมาเป็นปัญหาเกี่ยวกับ
ครูผู้รับผิดชอบโครงการมีชั่วโมงสอนมาก ไม่สามารถดำเนินการโครงการอาหารกลางวันได้
เต็มที่

ปัญหาของโรงเรียนขนาดกลางคือ ขาดครูที่มีความรู้ด้านคหกรรมศาสตร์
หรือโภชนาการ และครูผู้รับผิดชอบโครงการไม่สามารถดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน
ได้เต็มที่ทำให้เป็นปัญหามากใกล้เคียงกัน รองลงไปได้แก่ ปัญหาที่ผู้ปกครองไม่สามารถ
อุทิศเวลาให้กับโรงเรียนได้อย่างเต็มที่

ปัญหาโรงเรียนขนาดใหญ่มาก ครูผู้รับผิดชอบโครงการมีชั่วโมงสอนมาก
ไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่

สภาพการดำเนินการด้านงบประมาณและการเงิน

โรงเรียนทุกขนาดยกเว้นโรงเรียนขนาดใหญ่มากได้เงินทุนหมุนเวียนจาก
ผู้บริจาค ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่ได้เงินทุนมาจากการขายอาหาร สำหรับจำนวนเงินที่มีอยู่
โรงเรียนขนาดเล็กมากไม่มีเงินทุนหมุนเวียนหรือมีไม่เกิน 1,000 บาท ส่วนโรงเรียน

ขนาดเล็ก ส่วนหนึ่งไม่มีเงินทุนหมุนเวียน อีกส่วนหนึ่งทุนหมุนเวียนไม่เกิน 4,000 บาท ส่วนโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่มากส่วนใหญ่ มีเงินทุนหมุนเวียนเกิน 8,000 บาทขึ้นไป ซึ่งเงินทุนจำนวนนี้ในโรงเรียนทุกขนาดไม่เพียงพอที่จะหมุนเวียนซื้อวัตถุดิบมาประกอบอาหาร ยกเว้นโรงเรียนขนาดใหญ่มาก แต่ถึงอย่างไรก็ตามโรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดทำอาหารเป็นประจำทุกวัน ซึ่งวิธีที่จะหมุนเวียนเพิ่มเติมโรงเรียนส่วนใหญ่จะหาจากผู้มีจิตศรัทธา

ปัญหาด้านงบประมาณและการเงิน

ปัญหาส่วนใหญ่ของโรงเรียนทุกขนาด ยกเว้นขนาดใหญ่มาเกี่ยวกับด้านงบประมาณการเงิน ได้แก่ ปัญหาขาดเงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ซื้ออาหาร และขาดเงินที่จะใช้ซื้ออุปกรณ์เครื่องใช้ นอกจากนี้ในโรงเรียนขนาดเล็กมาก และขนาดเล็ก ยังมีปัญหาเรื่องวัสดุที่ใช้ประกอบอาหารราคาแพง และในโรงเรียนขนาดกลางมีปัญหาการใช้จ่ายเงินงบประมาณยุ่งยากไม่คล่องตัวอีกด้วย

สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่มากไม่มีปัญหาในด้านเงินงบประมาณ

สภาพการดำเนินการด้านอาคารสถานที่

สถานที่ที่ใช้ดำเนินการโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนขนาดเล็กมากขนาดเล็กส่วนใหญ่ใช้ร่วมกับอาคารเอนกประสงค์ ส่วนโรงเรียนขนาดกลางมีโรงอาหารโดยเฉพาะบ้าง ใช้ร่วมกับอาคารเอนกประสงค์บ้าง และใช้ร่วมกับหอประชุมบ้าง ในจำนวนนี้ใกล้เคียงกัน สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่มากมีโรงอาหารโดยเฉพาะ และอาคารที่ใช้ของโรงเรียนทุกขนาดยังใช้ได้ดี สำหรับโรงเรียนที่ไม่มีโรงอาหารจะทำครัวที่ระเบียงอาคารเรียนและทำที่บ้านผู้ปกครอง โต๊ะม้าที่นั่งรับประทานอาหารของโรงเรียนทุกขนาด ยกเว้นโรงเรียนขนาดใหญ่มาก มีไม่พอกับจำนวนนักเรียน เช่นเดียวกับสถานที่เก็บล้าง ทำความสะอาด ซึ่งจะทำเป็นที่ล้างชั่วคราวในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดเล็กมาก ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่มาก มีเพียงพอและถูกสุขลักษณะ สำหรับสถานที่เก็บอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่มาก ส่วนใหญ่มีตู้สำหรับเก็บโดยเฉพาะโรงเรียนขนาดอื่น ๆ เก็บไว้ที่มุมครัวบ้าง ห้องพัสดุบ้าง

ปัญหาด้านอาคารสถานที่

ปัญหาด้านอาคารสถานที่ ส่วนใหญ่ของโรงเรียนทุกขนาด ยกเว้นขนาดใหญ่
มากมีปัญหาในด้านโรงเรียนต้องตัดแปลงสถานที่อื่น ๆ ให้นักเรียนนั่งรับประทานอาหาร
เนื่องจากไม่มีสถานที่ รองลงมาไปได้แก่ ไม่มีที่ใช้ประกอบอาหาร ส่วนที่มีก็คับแคบ

สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่มากนั้นมีปัญหาด้านสถานที่ประกอบอาหารคับแคบ
เพียงอย่างเดียว

สภาพการดำเนินการด้านอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้

โรงเรียนขนาดเล็กมาก ขนาดเล็ก และขนาดกลาง ส่วนใหญ่จะมีอุปกรณ์
ในการประกอบอาหารเฉพาะสิ่งที่จำเป็น และมีอุปกรณ์ในการใส่อาหารรับประทานไม่ครบ
นักเรียนต้องเตรียมมาจากบ้านเอง และส่วนใหญ่จะใช้จานสังกะสี ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่
มาก ใช้ถาดหลุมใส่อาหารรับประทานและมีครบทุกคน สำหรับอุปกรณ์ในการเก็บน้ำดื่ม
โรงเรียนทุกขนาดมีใช้แต่ไม่เพียงพอ ยกเว้นโรงเรียนขนาดใหญ่มากที่มีตู้เก็บโดยเฉพาะ
ส่วนอุปกรณ์อื่น ๆ โรงเรียนทุกขนาดไม่มีที่เก็บ ยกเว้นโรงเรียนขนาดใหญ่มากที่มีทั้งตู้กระจก
ตู้ทึบ และชั้นวางของ

ปัญหาด้านอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้

ปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กมาก ขนาดเล็ก และขนาดกลาง ได้แก่
ปัญหาการขาดอุปกรณ์ในการรับประทานอาหาร เช่น จาน ช้อน ช้อม นอกจากนี้โรงเรียน
ขนาดกลางยังมีปัญหาในด้านการไม่สะดวกใช้เพราะอุปกรณ์บางอย่างยืมเอามาจากที่อื่น

สำหรับปัญหาของโรงเรียนขนาดใหญ่มาก ขาดแคลนโต๊ะรับประทานอาหาร

สภาพการดำเนินการด้านนักเรียน

นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กมาก ขนาดเล็ก และขนาดกลาง ไม่
สามารถทำกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวันได้ครบทุกชั้นตอน เพราะไม่มี
แผนการสอนที่แน่นอนอยู่ในระดับสูง ให้นักเรียนปฏิบัติตามโอกาส และสิ่งที่นักเรียนปฏิบัติ

ได้ก็คือ ใช้กระบวนการกลุ่มปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่มากมีแผนการสอนย่อย ชั้น ป. 3 ถึง ป. 6 และนักเรียนในโรงเรียนทุกขนาดเข้าใจ และร่วมกิจกรรมในขั้นตอนการรับประทานอาหารได้มากที่สุด และปรากฏว่า กิจกรรมนี้ได้ช่วยส่งเสริมมารยาทในการรับประทานอาหารของนักเรียนให้ดีขึ้นมาก

จากการซึ่งนำหนักและวัดส่วนสูงตามกำหนดระยะเวลาปรากฏว่า โครงการอาหารกลางวันช่วยให้สุขภาพนักเรียนดีขึ้นในระดับปานกลาง ถึงระดับมาก ส่วนทัศนคติต่อผู้ที่ทำอาหารมาเลี้ยงนักเรียน โรงเรียนได้สร้างให้นักเรียนตระหนักถึงความเป็นผู้มีพระคุณมากกว่าสิ่งอื่น

ปัญหาด้านนักเรียน

ส่วนใหญ่ของโรงเรียนทุกขนาดมีปัญหาเรื่องโครงการอาหารกลางวันไม่สามารถบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนได้ นอกจากนี้โรงเรียนขนาดเล็กมากและขนาดเล็กมีปัญหาเรื่องนักเรียนบางส่วนสุขภาพยังไม่ค่อยสมบูรณ์ และโรงเรียนขนาดกลางมีปัญหาเรื่องนักเรียนยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์โครงการและยังไม่คุ้นเคยกับอาหารที่โรงเรียนจัด

สภาพการดำเนินการด้านอื่น ๆ

ด้านน้ำดื่มและน้ำใช้ โรงเรียนขนาดเล็กมากส่วนใหญ่ได้มาจากบ่อหรือสระ โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ได้มาจากบ่อน้ำบาดาล ซึ่งมีใช้ตลอดปีแต่ต้องประหยัด โรงเรียนขนาดกลางได้มาจากทั้งบ่อหรือสระ และบ่อน้ำบาดาลซึ่งมีใช้ตลอดปี สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่ได้มาจากประปา ซึ่งใช้ได้ตลอดปีอย่างเหลือเฟือ สำหรับการระบายน้ำเสียโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดเล็กมากใช้บ่อซึม ส่วนโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่มากใช้ทั้งบ่อและท่อในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน

ด้านเนื้อที่ทำการเกษตร โรงเรียนขนาดเล็กมากมีสถานที่ทำการเกษตร แต่ทำเป็นครั้งคราวเช่นเดียวกับโรงเรียนขนาดกลาง ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กมีสถานที่และทำสม่ำเสมอ บ้างทำเป็นครั้งคราวบ้าง ในจำนวนใกล้เคียงกัน สำหรับโรงเรียน

ขนาดใหญ่ผลิตผลการเกษตรไม่มีส่วนสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันเลย นักเรียนจะทำเกษตรเพื่อการเรียนการสอนเท่านั้น

ส่วนการกำจัดขยะมูลฝอยโรงเรียนขนาดเล็กมาก ขนาดเล็ก ส่วนใหญ่ใช้วิธีกองรวมกันแล้วเผา และเผาในเตาเผาขยะ โรงเรียนขนาดกลางกำจัดขยะโดยการเผาในเตาเผาขยะ ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่มากมีรถมาขน

ปัญหาด้านอื่น ๆ

ส่วนใหญ่ของโรงเรียนทุกขนาด ยกเว้นขนาดใหญ่มากมีปัญหาเรื่องผลผลิตทางเกษตรไม่พอที่จะใช้สนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน การขาดการเอาใจใส่ดูแลจากหน่วยเหนือ และโรงเรียนอยู่ห่างไกลตลาด ลำบากในการซื้ออาหาร

4. การดำเนินการโครงการอาหารกลางวันตามข้อมูลจากการสังเกต

การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนนั้นส่วนใหญ่ของโรงเรียนทุกขนาดยกเว้นขนาดใหญ่มากจะดำเนินการโดยจัดกลุ่มแม่บ้านโดยแบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มละประมาณ 10 - 15 คน แล้วจัดตารางเป็นปฏิทินการปฏิบัติงานระยะยาว เป็นภาคการศึกษาหรือเป็นปี

ในการจัดทำอาหารกลางวันแต่ละวันจะจัดทำกันที่บ้านผู้ปกครอง แม่บ้านที่เป็นหัวหน้ากลุ่ม ซึ่งค่าใช้จ่ายในการประกอบอาหารแต่ละวันจะเฉลี่ยกันในแต่ละคน สำหรับผู้ที่ยากจนจะช่วยเหลือในด้านแรงงานหรือจัดหาวัตถุดิบที่จะใช้สำหรับประกอบอาหารทดแทน และครูจะมีหน้าที่ประสานงานให้คำแนะนำช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ

รูปแบบที่จัดทำในลักษณะนี้จากการสังเกตพบว่า ในโรงเรียนขนาดเล็กมาก และขนาดเล็ก ซึ่งมีจำนวนนักเรียนไม่มากสามารถดำเนินการได้ผลดี แต่ในโรงเรียนที่ขนาดใหญ่ขึ้นไปจะไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร และตัวแปรอีกด้านคือ ในเรื่องระยะทางโรงเรียนที่อยู่ใกล้ตัวเมืองมากจะได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองน้อยมาก เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่มักจะมีอาชีพรับราชการไม่สามารถจะสละเวลามาช่วยเหลือโครงการได้ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดใหญ่ไม่สามารถทำได้เลย

ในด้านเงินทุนนั้นในโรงเรียนขนาดเล็กมาก และขนาดเล็กสามารถจะระดม
เงินทุนจากผู้ปกครอง แม้อันมาจัดบริการให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันแบบฟรี ๆ
ได้ แม้ว่าจะมีปัญหายุ่งยากเรื่องเงินทุนหมุนเวียนไม่พอ แต่ในโรงเรียนขนาดกลางและ
ขนาดใหญ่มากไม่สามารถจะดำเนินการในลักษณะนี้ได้ ต้องใช้วิธีขายในราคาถูกแทนเท่านั้น

สำหรับการจัดทำด้านการเกษตรมาสนับสนุนโครงการในโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล
จากตัวเมือง สภาพการณ์ต่าง ๆ ที่สิ่งผลบังคับเช่นอยู่ห่างไกลจากตลาดไม่สามารถเดินทาง
ไปซื้ออาหารได้ สามารถจัดระบบทางการเกษตร เช่น ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ และ
นำผลผลิตมาส่งเสริมโครงการได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถเผยแพร่ความรู้ไปสู่ผู้ปกครอง
ได้ แต่ในโรงเรียนที่ใกล้ตัวเมืองจะให้ความสำคัญด้านนี้น้อยมาก จัดทำเพียงเป็นรายงาน
การเรียนการสอนในกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพเท่านั้น

5. ขั้นตอนการดำเนินการโครงการอาหารกลางวันตามข้อมูลและเอกสาร จังหวัดอุดรธานี

การเตรียมการ

การดำเนินงานมีการเตรียมการโดยศึกษาและสำรวจข้อมูลจำนวนนักเรียน
สภาพของนักเรียนที่ขาดสารอาหาร นักเรียนที่ไม่มีอาหารกลางวันรับประทาน แหล่งผลิตผล
เช่น การเกษตร พืชผัก บ่อปลา ฯลฯ หลังจากศึกษาสภาพปัญหาแล้ว ได้แต่งตั้ง
คณะกรรมการ 4 ระดับ คือ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน
เสร็จแล้วประชุมคณะกรรมการทุกระดับเพื่อแจ้งนโยบายและวิธีดำเนินการ โดยโรงเรียน
จะเป็นแกนกลางในการจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานของกลุ่มแม่บ้าน และเป็นผู้คอยประสานงาน
ในเรื่องเครื่องมือเครื่องใช้และอาคารสถานที่

การดำเนินการ

การจัดเลี้ยงอาหารกลางวันดำเนินการในรูปแบบให้นักเรียนรับประทานฟรี
ทุกวัน ทุกคน และมีนมถ้วยเหลืองให้รับประทานทุกวัน โดยกลุ่มแม่บ้านเป็นผู้รับภาระบริจาค
เงินคนละ 10 - 40 บาทต่อเดือน หมุนเวียนกันเป็นเวรเลี้ยงอาหารนักเรียนประมาณ

กลุ่มละ 1 ครั้งต่อเดือน โดยทางราชการจะระดมเงินทุนทั้งภาครัฐและเอกชนช่วยเหลือ
 ในลักษณะของการช่วยเพิ่มผลผลิต เช่น การชุดบ่อเลี้ยงปลา การให้พันธุ์ปลา พันธุ์ไก่
 อาหารไก่ พันธุ์ผัก เป็นต้น

การประเมินผล

ดำเนินการในลักษณะของการตรวจเยี่ยม โดยมีคณะกรรมการออกประเมินผล
 และตรวจเยี่ยมทั้งระดับจังหวัด และระดับอำเภอ ส่วนโรงเรียนจะมีการรายงานผลการ
 ปฏิบัติงานเดือนละครั้ง นอกจากนั้นยังมีการนำปัญหาเข้าในที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการระดับ
 จังหวัด และที่ประชุมของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเป็นประจำทุกเดือน

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดโครงการ
 อาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์
 ผู้วิจัยอภิปรายผลในประเด็นสำคัญต่อไปนี้

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 ผู้บริหาร

จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นชายและมีอายุระหว่าง
 26 - 45 ปี ซึ่งอยู่ในวัยทำงาน มีกำลังกายกำลังสติปัญญาสูง ซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนิน
 งานโครงการอาหารกลางวัน ซึ่งต้องทุ่มเททั้งแรงใจและแรงกายเป็นอย่างมาก แต่ยังมี
 ผู้บริหารอีกจำนวนไม่น้อยที่ยังไม่เคยได้รับการอบรม เกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวัน
 อาจทำให้เป็นอุปสรรคในการทำงานได้ ฉะนั้นก่อนดำเนินการควรได้มีการจัดอบรมสัมมนา
 และซักซ้อมความเข้าใจกันเป็นอย่างดีเสียก่อน

1.2 ครูผู้ปฏิบัติการ

จากการวิจัยพบว่า ครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันส่วนใหญ่
 เป็นชาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโครงการอาหารกลางวันของจังหวัดอุดรดิตถ์ เน้นหนักให้

ผู้ปกครอง แม่บ้านทำอาหารมาให้ให้นักเรียนรับประทานฟรี โรงเรียน เป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนด้านผลผลิตและสถานที่ การใช้แรงงานจากผู้ชาย จึงเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนี้ ครูผู้ปฏิบัติการส่วนใหญ่มีความรู้ระดับปริญญาตรี ซึ่งเป็นคนหนุ่มสาวที่จะสามารถทำให้งานโครงการอาหารกลางวันประสบผลสำเร็จได้มาก แต่ยังมีครูผู้ปฏิบัติการอีกจำนวนหนึ่งที่ยังไม่เคยผ่านการอบรม ซึ่งอาจจะทำให้เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานบ้าง

2. การวางแผนการดำเนินการโครงการอาหารกลางวันที่น่ามาประยุกต์ใช้ในโรงเรียน

2.1 ชั้นเตรียมการ

การเตรียมการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาและสำรวจข้อมูล การแต่งตั้งคณะกรรมการ การประชุมคณะกรรมการและจัดทำโครงการ และการประชุมผู้ปกครอง ครู นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530 : 15) ในขั้นการศึกษาสำรวจข้อมูลนับเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะจะเป็นข้อมูลที่จะนำมาตั้งเป็นวัตถุประสงค์และแนวทางในการแก้ไขปัญหา ซึ่งจากการวิจัยพบว่า การเตรียมการต่าง ๆ ของโรงเรียนมิได้ใช้การศึกษาสำรวจข้อมูลมาเป็นแนวทางในการตั้งวัตถุประสงค์ แต่จะรับนโยบายจากจังหวัดมาทำส่วนการดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการระดับต่าง ๆ จังหวัดจะเป็นผู้กำหนดเองทั้งสิ้น โรงเรียน เป็นเพียงศูนย์ประสานงานกับแม่บ้านที่จะเป็นเวรทำอาหาร ซึ่งจากการสังเกตพบว่า โรงเรียนมีความยุ่งยากในการประสานงานเป็นอันมาก เพราะแต่ละที่มีสภาพปัจจุบันปัญหาที่แตกต่างกันมาก ดังเช่น โรงเรียนขนาดใหญ่มาก จะไม่สามารถรับนโยบายการจัดเรื่องอาหารให้นักเรียนได้รับประทานฟรีได้เลย

ในขั้นการประชุมคณะกรรมการและผู้ที่เกี่ยวข้องจากการศึกษาเอกสารพบว่า จังหวัดจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย วิธีดำเนินการ แล้วชี้แจงให้อำเภอทราบ อำเภอจะนำนโยบายประชุมฝ่ายปฏิบัติซึ่งได้แก่ โรงเรียน ตำบล หมู่บ้าน ให้นำไปปฏิบัติ ซึ่งจะมีลักษณะของการวางแผนจากบนลงสู่ล่าง

2.2 ขั้นตอนดำเนินงานตามโครงการ

รูปแบบของการดำเนินการโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนได้กำหนดรูปแบบการดำเนินการในลักษณะของการจัดเลี้ยงอาหารให้นักเรียนรับประทานฟรีทุกคน โดยให้กลุ่มแม่บ้านหมุนเวียนสับเปลี่ยนกันมาทำอาหาร แต่จากการศึกษาพบว่าโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมากไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะไม่สามารถจัดหาทุนมาเลี้ยงอาหารนักเรียนได้เพียงพอ จะเห็นได้จากโรงเรียนขนาดใหญ่มาก มิได้ดำเนินการตามโครงการนี้เลย ส่วนโรงเรียนที่สามารถดำเนินการตามโครงการนี้ได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีจำนวนนักเรียนน้อย จะใช้วิธีประชุมผู้ปกครองเพื่อขอความร่วมมือ ให้สับเปลี่ยนหมุนเวียนกันทำอาหารเลี้ยงนักเรียน รายการอาหารก็แล้วแต่จะหาวัตถุดิบและงบประมาณได้ โรงเรียนเป็นผู้คอยประสานงานจัดแม่บ้าน เข้ากลุ่มคอยเตือน เมื่อถึงเวลา และจัดสถานที่เช่น ที่นั่งรับประทานอาหารและหาอุปกรณ์เท่าที่มีให้ ขณะดำเนินการจะมีการระดมทุนจากภาครัฐและเอกชน เพื่อเพิ่มผลผลิต และเป็นค่าใช้จ่ายในการประกอบอาหาร จากการวิจัยพบว่า ทั้งเงินทุนและผลผลิตไม่สามารถสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันได้เพียงพอ ทำให้เป็นปัญหาในการดำเนินงานเป็นอย่างมาก โรงเรียนจึงต้องหาทางออกโดยให้นักเรียนนำข้าวมารับประทานเอง หรือโรงเรียนเป็นผู้ทำกับข้าวให้นักเรียนนำทั้งข้าวและกับข้าวมา หรือโรงเรียนทำเพิ่มเติมบางวัน หรือโรงเรียนทำขึ้นขายบ้าง แจกฟรีนักเรียนยากจนบ้าง จากการสังเกตพบว่ามีโรงเรียนเป็นส่วนน้อยมากที่สามารถทำอาหารให้นักเรียนรับประทานฟรีทุกคนทุกวัน แม้แต่บะหมี่กึ่งสำเร็จรูปซึ่งเป็นอาหารเสริม โรงเรียนส่วนใหญ่ก็ทำได้นาน ๆ ครั้ง เท่านั้น จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่จะทำให้การดำเนินการจัดอาหารเลี้ยงนักเรียนฟรีสำเร็จลงได้มีองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น องค์ประกอบเกี่ยวกับผู้ปกครองและแม่บ้านจะดำเนินการได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับสภาวะเศรษฐกิจ ผลผลิตในท้องถิ่น ขวัญกำลังใจ ความสามัคคีในหมู่แม่บ้านเอง ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการ และความเชื่อถือที่มีต่อโรงเรียน เป็นต้น ส่วนองค์ประกอบเกี่ยวกับโรงเรียนจะดำเนินการได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับความสนใจ ความเอาใจใส่ของผู้บริหาร การดูแลจากผู้บังคับบัญชา ความร่วมมือจากคณะครู การประชาสัมพันธ์นอกจากองค์ประกอบดังกล่าวแล้ว ยังมีองค์ประกอบเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุน เช่น เงินทุน พืชผล เศรษฐกิจ ด้านฟ้าอากาศ สภาพทางภูมิประเทศ เป็นต้น ฉะนั้น เพื่อให้การดำเนินการโครงการอาหารกลางวันดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องประสบผลสำเร็จ

วิธีดำเนินการควรจะมาจกสภาพปัจจุบันปัญหาที่แท้จริงของแต่ละโรงเรียน

2.3 ชั้นประเมินผล

การประเมินผลตามโครงการ เพื่อให้ทราบว่าการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงไร เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาในการแก้ปัญหาต่อไป ซึ่งการดำเนินงานโครงการนี้ได้กำหนดให้ติดตามผล ลักษณะการตรวจเยี่ยม โดยคณะกรรมการระดับจังหวัดปีละ 1 ครั้ง จากอำเภอเดือนละ 1 ครั้ง และลักษณะการรายงานจากฝ่ายปฏิบัติคือโรงเรียนเดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งการตรวจเยี่ยมจากระดับสูงสู่ระดับปฏิบัติกับการรายงานจากระดับปฏิบัติสู่ระดับสูงนั้น ควรจะมีสัดส่วนที่สมดุลกันจึงจะสามารถแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง และรวดเร็ว

3. สภาพการดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน

4.1 ด้านบุคลากร

โรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนครูน้อยไม่สามารถเลือกสรรวุฒิของครูได้จึงจำเป็นต้องให้ความรู้เพิ่มเติมด้วยการอบรม ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่จะมีทั้งครูที่มีวุฒิและมีความรู้ เพราะสามารถกำหนดควมบุคลากรในโรงเรียน ส่วนความรู้ทางการเงิน การบัญชีและพัสดุ โรงเรียนทุกโรงเรียนจำเป็นต้องมีครูที่มีความรู้ในด้านนี้อยู่แล้ว เพราะโรงเรียนเป็นหน่วยงานย่อยที่ต้องจัดทำในเรื่องการเงินเป็นประจำวัน

ด้านแรงงานที่ได้จากผู้ปกครอง การวิจัยพบว่า ผู้ปกครองไม่สามารถอุทิศเวลาให้กับโรงเรียนได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ การกิจ ความไม่สามัคคีระหว่างผู้ปกครองทำให้เป็นปัญหามาก เพราะวิธีการจัดอาหารกลางวันในรูปแบบนี้ ความร่วมมือจากผู้ปกครอง ซึ่งนอกจากแรงงานแล้ว ผู้ปกครอง แม่บ้าน จะต้องเสียสละเงินในการทำอาหารด้วย ทำให้เป็นภาระแก่แม่บ้านมาก ซึ่งการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองนี้จากการสังเกตพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่มักจะมีอยู่ในเขตเมืองที่เจริญ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนจะน้อยกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ที่อยู่ในหมู่บ้านห่างไกล ซึ่งจะส่งผลไปถึงความช่วยเหลือที่โรงเรียนจะได้รับด้วย สำหรับแรงงานจากครู

ก็เป็นปัญหามาก สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูน้อย เพราะมีชั่วโมงสอนมาก เมื่อรับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันจะทำงานโครงการได้ไม่เต็มที่และมีผลเสียต่อการเรียนการสอนด้วย ซึ่งการขาดบุคลากรนี้เองทำให้มีการสับเปลี่ยนหน้าที่กันรับผิดชอบอยู่บ่อย ๆ จึงจำเป็นต้องติดตามผลการดำเนินงานทุกกิจกรรม และบุคลากรจะต้องได้รับการพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจอยู่เนื่อง ๆ

3.2 ด้านงบประมาณและการเงิน

โรงเรียนทุกขนาดยกเว้นโรงเรียนขนาดใหญ่มากได้เงินทุนหมุนเวียนมาจากผู้บริจาค ซึ่งไม่เพียงพอกับความต้องการ ถึงแม้จะใช้ความพยายามในการระดมหาทุนเพิ่มเติมแล้วก็ตาม เพราะลักษณะของการจัดมุ่งให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานฟรี การขาดเงินทุนนี้จะส่งผลอย่างมากต่อคุณภาพอาหาร สุขภาพอนามัยของนักเรียน ความอยู่รอดของโครงการ จากการสังเกตโรงเรียนที่มีการขายอาหารบ้างมีโอกาสอยู่รอดของโครงการมีมากกว่าโรงเรียนมิให้รับประทานฟรีทั้งหมด

3.3 ด้านอาคารสถานที่

ความไม่พร้อมด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียนส่วนใหญ่ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนน้อย จะมีปัญหาเรื่องอาคารสถานที่เนื่องจากงบประมาณของ สปช. ในเรื่องค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้างมีจำกัด และวิธีการจัดสรรงบประมาณก็ดูจากจำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ ความพร้อมด้านอาคารสถานที่ที่จะรองรับโครงการอาหารกลางวันจึงเกือบไม่มีหรือมีน้อยมาก ซึ่งควรให้ความสำคัญในเรื่องอาคารสถานที่ให้มากกว่านี้ เพราะการมีสถานที่ดำเนินการเป็นสัดส่วนทำให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมได้เต็มที่ และเอื้ออำนวยในการดำเนินงานทุกขั้นตอนได้มาก ซึ่งจากการสังเกตนั้นพบว่า โรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดอุตรดิตถ์มีปัญหาในด้านอาคารสถานที่ จนทำให้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมได้น้อยและจะส่งผลไปถึงเรื่องความรู้ ดังกับข้อค้นพบในงานวิจัยของ รัชณี ภูด้วง (2528 : 52) ที่พบว่านักเรียนนำความรู้เรื่องโภชนาการไปใช้น้อยที่สุด เนื่องจากนักเรียนไม่เคยได้มาพบกับสภาพการทำอาหารเองเลย

3.4 ด้านอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้

อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้โรงเรียนส่วนใหญ่จะขาดแคลน เพราะอุปกรณ์ทุกอย่างมีราคาแพง และจะต้องซื้อ เป็นจำนวนมาก เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน และการใช้งานความสำคัญที่จะซื้อวัสดุอุปกรณ์ก็มีความสำคัญน้อยกว่าวัสดุที่ใช้ประกอบอาหารประจำวัน เพราะในเรื่องวัสดุอุปกรณ์นี้มีวิธีแก้ปัญหาความขาดแคลนได้ เช่น การยืมจากวัด การให้นักเรียนนำติดตัวมา การใช้พื้นที่นั่งรับประทานอาหารแทนโต๊ะ การประกอบอาหารมาจากบ้านผู้ปกครอง เหล่านี้ทำให้ความจำเป็นที่จะต้องจัดซื้อน้อยลง แต่ก็ เป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องมีไว้

3.5 ด้านนักเรียน

การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันที่มีมุ่งให้นักเรียนรับประทานอาหารทุกคนโดยขอความร่วมมือจากแม่บ้านนี้ นักเรียนไม่สามารถร่วมกิจกรรมได้ครบทุกขั้นตอน การดำเนินการโครงการอาหารกลางวันมิได้มุ่งบูรณาการเพื่อการเรียนการสอน แต่มุ่งการกินดี กินอึด เป็นสำคัญ จะส่งผลต่อสุขภาพอนามัยของนักเรียนให้ดีขึ้น และช่วยสร้างนิสัยที่ดีบางประการ เช่น ความเป็นระเบียบ ความกตัญญู เป็นต้น ซึ่งหลังจากประสบผลสำเร็จในการทำให้นักเรียนกินดีกินอึดแล้ว น่าจะได้มีการบูรณาโครงการอาหารกลางวันเข้ากับการเรียนการสอนให้มากขึ้น ซึ่งจะสอดคล้องกับกองส่งเสริมพลศึกษาและสุขภาพ (2529 : 97) ที่กล่าวว่า การดำเนินโครงการอาหารกลางวันนอกจากจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนได้มีอาหารกลางวันรับประทานแล้ว หลักการจัดโครงการอาหารกลางวันที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ การส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติเกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่ดีจนเป็นนิสัย อีกทั้งนักเรียนในระดับประถมศึกษาเป็นวัยใกล้ชิดกับครูมากที่สุด และเชื่อฟังครูมากที่สุดในวันนี้ จึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่ครูควรจะปลูกฝังสิ่งต่าง ๆ ให้นักเรียนได้ และในเรื่องเดียวกัน เพ็ญศรี ลักษณะงาม (2527 : 27) ได้ค้นพบว่า การจัดโครงการอาหารกลางวันควบคู่ไปกับการเรียนการสอนยังช่วยให้นักเรียนเห็นความสำคัญและประโยชน์ในอันที่จะนำไปปฏิบัติได้ดีขึ้น

3.6 ด้านอื่น ๆ

สภาพโดยรวมแล้ว น้ำดื่มน้ำใช้ โรงเรียนมีเพียงพอ ถึงแม้ว่าบางแห่งจะต้องใช้อย่างประหยัดบ้าง แต่การดำเนินงานด้านอื่น ๆ เช่น การทำการเกษตรปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ผลผลิตที่ได้ไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนโครงการได้ สิ่งที่ทำส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อการเรียนการสอนเท่านั้น เพราะการเกษตรนั้นมีปัจจัยหลายอย่าง เช่น ดิน ฟ้า อากาศ สภาพภูมิศาสตร์ ที่จะส่งผลโดยตรงถึงผลผลิตประกอบกันงานหลักของโรงเรียนคือ การเรียนการสอนนักเรียนจึงไม่มีเวลามากพอที่จะทำการเกษตรให้ได้ผลผลิตมาก ๆ

ส่วนเรื่องการกำจัดขยะมูลฝอยนั้น โรงเรียนมีวิธีกำจัดตามฐานะ และสภาพของคน ซึ่งได้ทำกันเป็นปกติวิสัยอยู่แล้ว ถึงแม้จะยังไม่มีโครงการอาหารกลางวันก็ตาม

4. ขั้นตอนการดำเนินการโครงการอาหารกลางวันตามข้อมูลและเอกสาร จังหวัดอุตรดิตถ์

การดำเนินการโครงการอาหารกลางวันของจังหวัดอุตรดิตถ์ ที่มุ่งให้นักเรียนมีอาหารกลางวันรับประทานทุกคน ทุกวันนี้ตรงกับเป้าหมายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่มุ่งให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันทุกวัน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530 : 9) และการดำเนินการที่มีการดูแลเอาใจใส่อย่างจริงจัง การร่วมมือร่วมแรงของทุกฝ่ายนั้น ทำให้งานโครงการอาหารกลางวันรูปแบบของจังหวัดอุตรดิตถ์ประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง เป็นที่ยกย่องแก่บุคคลที่ได้พบเห็นทั่วไป ด้วยเป็นจริงแล้ว การดำเนินการในรูปนี้จะมีบางจังหวัด บางอำเภอหรือบางโรงเรียนได้ดำเนินการไปบ้างแล้วแต่ขาดการดูแลเอาใจใส่อย่างจริงจัง จึงไม่อาจประสบผลสำเร็จเช่น การดำเนินการของจังหวัดอุตรดิตถ์ได้ ถึงอย่างไรก็ตามจากการศึกษารายพบพบว่า การดำเนินงานที่ผู้ปฏิบัติรับนโยบายไปปฏิบัติจริง เกิดปัญหาในทางปฏิบัติมากมายหลายประการ

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดโครงการอาหารกลางวันให้นักเรียนมีอาหารรับประทานทุกคนควรมีวิธีจัดตามความเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนแต่ละแห่ง
2. การบูรณาการโครงการอาหารกลางวันควรกระทำอย่างจริงจังในโรงเรียนที่นักเรียนมีอาหารรับประทานครบทุกคนแล้ว
3. การสอนให้นักเรียนรู้จักแบ่งปันกัน จะเป็นการช่วยให้นักเรียนทุกคนมีอาหารกลางวันรับประทานอีกวิธีหนึ่ง
4. ควรมีการปลูกฝังค่านิยมในการ "ทำบุญ" ที่ถูกต้องให้กับประชาชน เพื่อจะได้มีการช่วยเหลือเด็กที่ยากจนมากขึ้น
5. งบประมาณของทางราชการ เช่น งบ กสช. ควรให้การสนับสนุนด้านความเป็นอยู่ของนักเรียนบ้าง และควรให้อย่างต่อเนื่อง
6. การระดมทุนสนับสนุนควรตั้งในรูปแบบของมูลนิธิ เพราะจะมีเงินอุดหนุนได้อย่างต่อเนื่อง
7. การขอความร่วมมือจากแม่บ้าน ควรเป็นในรูปแบบของแรงงานมากกว่าเงิน เพราะส่วนใหญ่ฐานะค่อนข้างยากจน
8. การทำการเกษตร ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ควรทำในหมู่บ้านมากกว่าในโรงเรียน เพราะมีแรงงานที่ชำนาญและแข็งแรงกว่า
9. การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ควรมุ่งไปถึงการบำรุงพันธุ์และการขยายพันธุ์ด้วย เพื่อผลที่ต่อเนื่อง
10. วัดเป็นสถานที่ที่จะช่วยให้นักเรียนได้มีอาหารที่มีคุณค่ารับประทานมากขึ้น เพราะวัดบางแห่งมีอาหารเหลือเพื่อเกินความต้องการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้นคว้าต่อไป

1. ควรศึกษาค้นคว้ารูปแบบการดำเนินการโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน
ที่ประสบผลสำเร็จทุกขนาด
2. ควรศึกษารูปแบบการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่ออาหาร
กลางวันในโรงเรียนขนาดต่าง ๆ